

Hedens Pionerer.

Et Kulturbillede fra Kvie Hede.

Af Lærerhustru Mary Pedersen, Kvie Skole.

Fra Randbøl og ud til Vesterhavet strækker der sig en vældig Hedeslette, omtrent parallel med Landevejen fra Vejle. Mellem Eg og Mølby skilles Landevejen og Heden, idet den første drejer mod Syd, og den sidste vedbliver lige ud mod Vest. Ikke alle Steder er Heden lige bred, men aldrig er den helt afbrudt!

Denne Hedestrækning gaar gennem den nordligste Del af Ansager Sogn og kaldes der Kvie Hede. For ca. 50 Aar siden laa hele dette Areal, der omfatter ca. 1 □-Mil, i sort Hede, kun hist og her laa en enkelt Hytte i spredt Fægtning, men Lyngen, der var stor og stærk, fik Loy til at staa i Fred og Ro. Ingen tænkte paa at tage Kampen op mod disse store, sejge Lyngris, og ingen magtede det; thi de enkelte Beboere, fem ialt, som var her oppe, var ikke Selvejere, deres Ejendomme havde de hyret fra Gaardene i Kvie By. Hyren var ikke stor, men det var jo ogsaa kun Hede; en Ejendom paa 30 Tdr. Land kunde hyres for 2 Daler om Aaret, men paa en saadan Ejendom kunde der kun holdes een Ko, og den maatte søge sin Føde blandt Lyngtotterne og i Mosen; kun i de strengeste

Vintermaaneder var den indstaldet, og da maatte Foderet dels tiggess, dels købes til den.

Kvinderne maatte gøre Arbejdet hjemme, medens Mændene gik i Dagleje. En var Skrædder og gik med Kludeposen; en anden var en Smule Snedker og fortjente lidt ved det, begge havde de Navn efter deres Beskæftigelse: Hans Skrædder og Mads Snedker. En Bifortjeneste havde de ogsaa ved at lave Potter; nogle havde en Pottepige, som ejede deres Stue og som saa lavede Potterne, og Manden skulde sælge dem. En Dag havde Hans Skrædder faaet et helt Bundt Potter paa Ryggen bunden i en Snor; paa denne Maade bar de dem. Han skulde afsted til Grindsted med dem. Da han var kommen et Stykke op paa Heden, faldt han og slog hele Bundtet i Stykker; det eneste, han beholdt, var Ørerne. Da han kom hjem til sin Kone, sagde han meget træffende: „A sejer reen ud: de' ka' et' betaal sej, Ellen Mari“.

De tre andre, der boede heroppe, var Kr. Hark, Kr. Nissen og Laust Lauridsen — de to første gik i Dagleje hos Gaardmændene, medens Laust Lauridsen i de første ni Aar hver Søgnedag var paa Vejarbejde; da blev nemlig Landevejen mellem Vejle og Varde anlagt.

Han var i de ni Aar kun hjemme om Søndagen, og da maatte alt Arbejde paa Ejendommen gøres. Lørdag Aften kom Laust hjem med Ugens Løn, ca. 2 Mark pr. Dag; disse 12 Mark maatte Maren, hans Kone, holde Hus med Ugen igennem til sig og ni Børn.

Mandag Morgen rejste saa Laust af med tomme Lommer for i sit Ansigts Sved igen at tjene lidt til de mange Munde; imedens maatte Maren ene „husere“.

med Børnene. Tit var det drøjt for en Mor ganske alene at holde Styr paa saa mange, men det var dog vel ikke det værste; tit kneb det med Føden, og hun maatte jo selv vide Udveje for alt. Skulde hun have Korn malet, maatte hun paa sin Ryg bære det den halve Mil til Ansager, hvortil der kun var en énsportet Hedevej, hvor Lyngen groede stolt og stærk, saa man knap kunde vade igennem; men Maren kunde alligevel magte sine tre Skæpper. Det var ikke en enkelt Gang, hun gjorde denne Tur, men det var hver Gang, hun skulde have Brød i Huset. For at Børnene ikke skulde komme galt af Sted, medens hun var borte, bandt hun én ved en Dragkiste, en anden ved et Bordben, og Døren blev bunden udvendig; og saa løb hun ad Ansager til med bare Ben i Lyngen. Paa et Par Timer kunde hun gøre Turen.

Hvad de fik af Tilmad til Brødet, maatte Maren fortjene. Hun gik til Mølbygaard og samlede Kartofler op; hun gik, før Solen stod op, og kom ikke hjem, før længe efter at den var gaaet ned. Mange Gange har hun staaet i Tørvemosen og selv baade gravet og baaret ud, naar Laust om Søndagen ikke kunde naa at faa det hele besørget.

Trods alt Slid og Slæb var det alligevel ofte, hun ikke havde det nødvendige til Livets Ophold i Huset. Et Aar lige ind til Rughøsten var Rugen saa dyr, at den næsten ikke var til at faa for Penge. En Dag, da Brødet var lige ved at slippe op, gik Maren ud for at købe Rug; hun gik først til Stenderup og derefter til Ansager Mølle, men kunde ingenting faa, skønt hun havde Pengene i Lommen. Efter at hun havde været hjemme, gik hun til Eg Mølle, hvortil der ogsaa er en halv Mil, men ogsaa derfra maatte

hun gaa tilbage med uforrettet Sag. Da hun saa kom hjem, delte hun det sidste Stykke Brød mellem Børnene og gik saa igen og lukkede Døren; men udenfor sin Dør faldt hun paa Knæ og bad ham, som mætter Himlens Fugle, om at hjælpe sig i Nøden og vise hende, hvor hun skulde gaa hen for at faa Brød til sine smaa. Saa styrede hun sine Skridt mod Skovlund; hos en velhavende Gaardmand købte hun en Skæppe Rug, og glad vandrede hun hjemad med sin dyre Skat paa Ryggen.

Det var ikke dem alle heroppe, der sled saa haardt som Maren og Laust; nogle af dem tog sig Livet lettere og faldt hellere andre til Byrde, de gik „o æ Sown“, som det kaldtes.

Efter at de havde siddet for Hyre i en 15—16 Aar, købte de Ejendommene; Laustes Ejendom, som var paa 30 Tdr. Land, købtes dengang for 800 Kr., og i samme Forhold har de andre vel kostet. Nu fik de saa Laan i Kreditforeningen og begyndte at arbejde mere i Heden, men megen Kraft kunde de ikke sætte ind derpaa, da de jo ikke selv var „drivende“. Naar de skulde have „en Bed“ gjort, maatte de op til Gaardmændene i „æ nar Sown“; dér havde Velstanden og Aristokratiet dengang saavel som nu sit Sæde. Inden de kom fra Skovlund og til Kvie Hede med et Spænd Heste, var det langt op paa Dagen, og for „en lille Bed“ maatte der gøres halvanden Dags Arbejde. Først da de fik en Ko mere og kom til at køre med dem, begyndte det at gaa lidt fremad.

Som de havde det besværligt med alt andet, havde de det ogsaa med Skolen. Børnene maatte gaa den lange Vej til Ansager Skole; de maatte gaa hjemmefra, før det blev lyst, og kom ikke tilbage før efter Mør-

kets Frembrud; sjælden kom de tørskoede hjem. Efterhaanden som der kom flere Beboere, blev Børneantallet jo ogsaa større; og det varede ikke saa længe, før de fik lejet en Stue hos en Mand, der hed Peder Sørensen. (Han var paa det Tidspunkt den eneste, der arbejdede med Heste, og var vel den, der havde den største Besætning.) Stuen var smal og lavloftet, men tre Fag lang, og den tjener den Dag i Dag til „pæn Stue“ for den nuværende Ejer. Der havde de en Vinterlærer; om Sommeren gik Børnene til Ansager.

Det varede ikke saa mange Aar, inden Børneantallet steg, saa de ikke kunde rummes i den „store Skole“, der blev da bygget en lille selvstændig Skole; det ligger ca. 30 Aar tilbage i Tiden. Skolen var ikke stor, der var kun 3 Fag til Klasseværelse, desforuden et Køkken og en Stue, der tjente til Beboelse for „æ Skuelkuen“; hun hed Maren Kroge, og hendes Bestilling var at holde Skolen ren efter Datidens Skik og Brug, d. v. s. feje een Gang om Ugen og strø Sand.

Maren Kroge var Børnenes gode Ven; hun tørrede deres Strømper, lagde Gløder i deres Træsko og hjalp dem til Rette paa alle Maader, og Børnene viste deres Taknemlighed ved at forsyne hende med Mælk, og naar der slagtedes, med Sul. (Den gode gamle Skik: at forsyne Læreren med en Pølse i Slagtetiden er ikke gaaet i Graven med Maren Kroge).

Først paa det Tidspunkt for en 25—30 Aar tilbage, da Oplysning, og hvad dermed følger, mere blev hver Mands Eje, begyndte der ret at komme Gang i Oplykningsarbejdet. Det ene Hus rejstes efter det andet, og for 12 Aar siden maatte Skoleforholdene igen forandres og forbedres, men det kostede Kamp. Kvie Hede var dengang saa vel som nu „Stedbarn“, den

mest foragtede Del af Ansager Sogn. Hvad de skulde have, maatte de kæmpe sig frem til; de kunde ikke gøre Regning paa Velvilje fra nogen Side. Men dette har skabt en Enighed, der gør sig gældende i næsten alle Forhold.

De to første Sogneraadsmlemmer: Kr. Nielsen og Jens Holt Madsen har slaaet et godt Slag for Skoleforholdene heroppe; disse to Mænds Arbejde resulterede i en ny toklasset Skole med Beboelseslejlighed for en gift Lærer. — Hvad det kostede af Kamp og Splid, inden de naaede det, skal ikke fortælles her, men Resultatet blev, at de fik en eksamineret Lærer, som underviser ældste Klasse hele Aaret og yngste Klasse om Sommeren, samt en Vinterlærer, der underviser yngste Klasse i Vinterhalvaaret.

Paa den Hedeflade, som for 30 Aar siden laa næsten udyrket hen, er der nu rejst 50 Ejendomme: Beboerne heroppe er alle — paa et Par Sinkere nær — driftige Landmænd, ja mange endog udpræget dygtige første Klasses Landmænd. De sidder som smaa Konger paa deres Ejendomme, og deres unge Sønner køber Hede og dyrker op, visse paa, at de som deres Fædre derved indvinder nyt Land. — Nu er de énsporede Hedeveje afløst af brede, grundforbedrede og grusede Veje. Der er blevet sagt om Beboerne paa Kvie Hede, at hvad de kommer i Tanker om, sætter de igennem, fordi de er enige og holder sammmen; og der er vist nogen Sandhed deri.

For fem Aar siden byggede de et Købmandshus, det var et Aktiefortagende. I Sommeren 1914 byggedes der et Mejeri ved Siden af Købmandshuset. Selve „Kvie Hede“s Beboere har været som ét om disse Foretagender.